

Dr Bogdan Mucha

Zapisy testamentowe

W połowie ubiegłego roku na tych łamach pisałem o możliwości wprowadzenia do polskiego prawa spadkowego z początkiem 2010 roku nowej instytucji darowizny na wypadek śmierci. Okazało się jednak, że proponowane zmiany nie zyskały jak na razie aprobaty sejmowej. Krytycy podkreślają, na co również zwracałem uwagę, iż konstrukcja prawna darowizny na wypadek śmierci w proponowanej wersji zakładała, że nie może ona być odwołana, nie chroni należycie wierzycieli, albowiem obdarowani nie ponoszą odpowiedzialności za długi spadkowe, które zostawił spadkodawca, a ponadto nie jest jasne, jakie prawo ma obdarowany w okresie od zawarcia umowy do chwili śmierci darczyńcy.

Z tych i innych względów w styczniu bieżącego roku rząd zaproponował nowe rozwiązanie, zgodnie z którym spadkodawca w drodze zapisu windykacyjnego będzie mógł skuteczniej przesądzać o sposobie podziału masy spadkowej, gdyż w świetle aktualnego stanu prawnego nie może on wskazać, jakie przedmioty mają przejść po jego śmierci na konkretne osoby. Podstawową zaletą zapisu windykacyjnego jest prostota stosowania oraz realizacja woli osoby sporządzającej testament. Zapis testamentowy zwykły (zobowiązaniowy) nie jest rzeczą nową w polskim prawie spadkowym (art. 968 kodeksu cywilnego). Ale do wywołania skutków rzeczowych, czyli przejścia konkretnej rzeczy na zapisobiercę trzeba sporządzić odpowiednią umowę stanowiącą jego wykonanie. Natomiast w powszechnym odczuciu ludzie sądzą, że jak w testamencie otrzymali zapis, to automatycznie przedmiot nim objęty przechodzi na nich. Tak jednak nie jest i w ten sposób rozmiągają się społeczne przekonania z literą obowiązującego prawa. Dlatego nowe rozwiązania mają wyjść naprzeciw tym oczekiwaniom, aby zapisobiercy mogli bez dodatkowych czynności wejść w posiadanie tego, co z woli testatora dostali.

Zapis windykacyjny polega na przeznaczeniu w testamencie oznaczonej osobie jakiegoś przedmiotu, który ona nabywa z chwilą otwarcia spadku, czyli śmierci testatora bez konieczności podejmowania dodatkowych czynności. Tak więc z całego spadku zostaje wyłączona konkretna rzecz oznaczona co do tożsamości, którą może być zbywalne prawo majątkowe (wierzytelność, udział w spółce z o.o., prawo z papierów wartościowych), użytkowanie, służebność albo przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne. Przedmiotem zapisu windykacyjnego nie mogą być pieniądze, bo są one określone w sposób generalny, chyba że testator określi precyzyjnie, że chodzi o pieniądze znajdujące się na przykład w domowym lub bankowym sejfie. Istotne znaczenie mogą mieć proponowane rozwiązania w odniesieniu do przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych. Osoba je prowadząca chce wskazać konkretnego następcę, który jej zdaniem ma predyspozycje do kontynuowania tej

działalności, a jednocześnie nie chce jej ustanowić jedynym spadkobiercą z uwagi na pozostałych członków rodziny. Pozwala to na szybkie przejęcie przez zapisobiercę kierownictwa nad firmą lub gospodarstwem rolnym. Ale tutaj mogą pojawić się problemy z jego legitymacją wobec osób trzecich, z którymi kooperuje, do czasu wydania przez sąd postanowienia, choćby częściowego w sprawie stwierdzenia nabycia spadku lub notarialnego poświadczenia dziedziczenia. Dlatego ustawodawca proponuje rozbudowanie bardzo popularnej w krajach anglosaskich instytucji wykonawcy testamentu, który może zawiadywać spadkiem do czasu jego finalnego podziału pomiędzy spadkobierców.

Wyłączenie przedmiotu zapisu z całej masy spadkowej rodzi możliwość naruszenia praw wierzycieli w przypadku, gdy spadek jest poważnie zadłużony. Stąd proponowane rozwiązania obciążają odpowiedzialnością za długi także osoby otrzymujące przysporzenia majątkowe w drodze zapisów windykacyjnych. Zarówno spadkobiercy, jak i zapisobiercy do czasu działu spadku odpowiadają solidarnie za długi. Gdyby zaś zapisobierca nie chciał przyjąć rzeczy może ten zapis w ciągu 6 miesięcy od daty dowiedzenia się o treści testamentu odrzucić. Wraca ona z powrotem do masy spadkowej. Gdy zaś przyjmie odpowiada proporcjonalnie do wartości otrzymanego przedmiotu zapisu. Jak z tego widać zapisy windykacyjne są traktowane jak darowizny poczynione przez spadkodawcę za życia, stąd przy obliczaniu należnego osobie zachowku uwzględnia się ich wartość, przy czym ich odpowiedzialność za wypłatę zachowku wyprzedza odpowiedzialność osób obdarowanych za życia przez spadkodawcę. Roszczenia przeciwko osobie zobowiązanej do wypłaty zachowku z tytułu otrzymanego od spadkodawcy zapisu windykacyjnego, zgodnie z proponowanymi rozwiązaniami mają przedawniać się z upływem pięciu lat od otwarcia spadku, a nie jak w przypadku darowizn lat trzech. Uznano, że termin trzyletni jest zbyt krótki do skutecznego dochodzenia praw.

Dla osób przebywających za granicą i dla cudzoziemców istotne jest, że zapisy windykacyjne mogą ich obejmować. Na przykład testator może zapisać im nieruchomości, udziały lub akcje w polskich firmach, co jest ograniczone przez przepisy ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, która narzuca wymóg wcześniejszego uzyskania stosownego zezwolenia administracyjnego, o ile nie dotyczy to spadkobierców ustawowych. A zatem w przypadku zapisów windykacyjnych obejmujących nieruchomości, w tym gospodarstwa rolne, jeżeli zapisobierca jest jednocześnie spadkobiercą ustawowym (bliska rodzina), to nie będzie wymagane od takiej osoby uzyskanie wcześniejszej zgody. Na przykład dziadek przebywający w USA, po śmierci swojego syna chce zapisać wnukowi urodzonemu w Stanach Zjednoczonych, niebędącemu polskim obywatelem nieruchomość powyżej 1 hektara. Nadto, ten wnuczek będzie zwolniony od podatku od spadku, jako że należy do zerowej gupy podatkowej. Ustawodawca zrównuje także sytuację darczyńcy objętego ulgą podatkową w przypadku nieodpłatnego nabycia lokalu mieszkalnego lub budynku, pod pewnymi warunkami, z sytuacją zapisobiercy windykacyjnego nabywającego ten sam przedmiot. Ulgi podatkowe i zwolnienia będą

zatem obejmować zarówno obdarowanych, jak i tych, którym w testamencie poczyniono zapis windykacyjny.

Projektowane regulacje pozwalają na zamieszczenie w postanowieniu sądu o stwierdzeniu nabycia spadku i akcie poświadczenia dziedziczenia także informacji o osobach, na których rzecz zostały poczynione zapisy windykacyjne oraz o przedmiotach tych zapisów. W ten sposób zapisobiercy mogą uzyskać dokument poświadczający nabycia rzeczy objętej zapisem, który może być podstawą wpisu do ksiąg wieczystych, jeszcze przed zakończeniem postępowania spadkowego. Jednocześnie wzmianka o zapisie ogranicza pozostałych spadkobierców w rozporządzaniu przedmiotem zapisu, w tym jego zbyciu na rzecz nabywcy w dobrej wierze, nieświadomego istnienia takiego zapisu.

Bogdan Mucha, doktor nauk prawnych jest autorem, współautorem książek i wielu publikacji naukowych oraz publicystycznych. Dzięki współpracy z polskimi kancelariami prawniczymi, bez konieczności wyjazdu do Polski, pomoże w sprawach z zakresu prawa polskiego (**rozwoły, legalizacje** rozwodów amerykańskich, **podziały majątku**, sprawy **alimentacyjne, spadkowe, obrotu nieruchomości, profesjonalne pełnomocnictwa z apostille** do kupna, sprzedaży, darowizny). Po umówieniu dzwonić pod nr tel. **773/481-0588**, adres kancelarii: **5736 W. Belmont, Chicago, IL 60634**. Sponsorem artykułów jest biuro **ALTA TRAVEL AGENCY**, które poleca tanie bilety do Polski, Europy oraz po USA, pakiety wakacyjne na Florydę, Karaiby, Hawaje, Tahiti, narty w Kolorady i Utah. Najświeższe informacje na stronie www.altatravel.com lub pod nr tel. **773/481-0585**.